

Asia: VN/1258/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi sekä sosiaalisista yrityksistä annetun lain kumoamisesta

1. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain lukua 7 Palkkatuki koskevat kysymykset

1 § Palkkatuki (sis. palkkatuen määritelmän)

- **Lisättäisiin palkkatuen tarkoitukseen vammaisten ja pitkäaikaissairaiden sekä 60 vuotta täyttäneiden pitkäaikaistyöttömien työn saannin ja työelämään osallisuuden lisääminen.**

Luonnosesityksen mukaan muutoksen tavoitteena on vähentää palkkatukeen liittyvää byrokratiaa yksinkertaistamalla palkkatukijärjestelmää siten, että järjestelmä olisi ennakoitavampi ja palkkatuen myöntö- ja maksatusprosessi nopeampi ja houkuttelisi työnantajia, erityisesti yrityksiä palkkaamaan työttömiä työnhakijoita palkkatuella nykyistä enemmän. Esityksen tavoitteena on lisätä palkkatuen käyttöä erityisesti yrityksissä. Palkkatuen käytön lisäämisen tavoitteena on edistää heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä ja sitä kautta nostaa työllisyysastetta.

Yleisenä kommenttina voidaan todeta, että palkkatuen kohdistaminen ennen kaikkea kaikkein vaikeimmassa työmarkkinatilanteessa oleville työnhakijoille eli sellaisille työttömille työnhakijoille, jotka ovat valtioneuvoston yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen (RPA, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0651&from=HU>) tarkoittamia alentuneesti työkykyisiä tai epäedullisessa asemassa olevia työntekijöitä, on tärkeää. HE luonnoksessa esitetyillä keinoilla näihin tavoitteisiin ei kuitenkaan päästä, kuten seuraavissa pykäläkohtaisissa kommentteissa tarkemmin ilmenee ja ennen kaikkea, kun juuri näiden henkilöiden työmarkkinavalmiuksia parantavien sosiaalisten yritysten ja välityömarkkinoiden toimintamahdollisuudet tuhoaan.

Yleisessä keskustelussa nousee jatkuvasti esiin huoli osaavan työvoiman saatavuudesta. Tämä on noussut esiin erilaisissa tutkimuksissa, esim. PTT:n tutkimuksessa millaista työtä Suomi tarvitsee 2040 ja Demoksen Työ 2040 -raportissa esitetyissä skenaarioissa; miten käynnissä ja tulossa oleviin muutoksiin vastataan ja ennen kaikkea, miten turvataan suomalainen osaaminen tulevaisuudessa. Keskiössä on se, että Suomen hyvinvointi ja kilpailukyky rakentuvat osaamiselle, ja siitä on pidettävä kiinni. Yhteiskunnalla ei ole varaa menettää ketään työkäistä, sillä kaikkia tarvitaan suomalaisen

tulevaisuuden rakentamisessa ja osaamistavoitteen saavuttamisessa. Tämä koskee myös vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevia, eli pitkään työttömänä olleita, maahanmuuttajia ja osatyökykyisiä. Heillä kaikilla on oltava aidot mahdollisuudet jatkuvaan oppimiseen ja työmarkkinoille osallistumiseen, jotta tulevaisuudessa tunnistettu osaamistarve saadaan täytettyä. Se vaatii nykyisiltä toimintaympäristöiltä isoja muutoksia eikä toimivia rakenteita esimerkiksi Kierrätyskeskuksen kaltaisten toimijoiden osalta toimintamahdollisuuksia tule murentaa, vaan niitä pitää sen sijaan vahvistaa.

Työministeri Haatainen on 25.4.2022 kirjoittamassaan kolumnissa (www.tem.fi) nostanut esiin, että ”Kiertotalous tulee muuttamaan yritysten liiketoimintamalleja perustavalla tavalla ja sitä myötä myös työelämää: uusia työpaikkoja syntyy, töitä katoaa ja monien töiden sisältö muuttuu. Tähän haasteeseen vastaavat tulevaisuudessa myös työllisyys- ja yrityspalvelut.” Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy on merkittävä tekijä kiertotalouden ja uudelleenkäytön toimialalla. Olemme toimialallamme nähneet jo sen, mitä Haatainen toteaa muun muassa Sitran esiin nostamasta faktasta, että kiertotalous ja uudenlaiset palveluliiketoiminnan mallit luovat työmahdollisuuksia myös matalammin koulutetuille työntekijöille. Me tuomme jo nyt vaikeimmassa asemassa oleville työnhakijoille tämän mahdollisuuden. Olemme valmentava organisaatio ja olemme panostaneet vahvasti oppisopimuskoulutuksiin. Työntekijöillämme on mahdollisuus kasvattaa osaamistaan monella tavalla kiertotalouden tehtävissä, mutta sen lisäksi he voivat oppisopimuskoulutuksen kautta suorittaa muun muassa ympäristöalan ammattitutkinnon kokonaisuudessaan taikka tutkinnon osia. Nyt esitetty palkkatuki uudistus romuttaa tämän täysin, eikä meillä olisi mahdollista työllistää oppisopimuskoulutuksiin palkkatuella, jos tuki myönnetään De minimis-tukena.

Luonnoksessa esitetään, että palkkatukea ei voisi myöntää uudestaan työnantajalle, jolle on myönnetty aiemmin palkkatukea saman henkilön palkkakustannuksiin. Henkilö ei voisi jatkossa päästä siis uudelleen esim. Kierrätyskeskukseen palkkatuella (ns. paluumuutto ei sallittu). Kenen etuja ajaa paluumuuton kielto? Tässä on vaarana se, että vaikeasti työllistyvä henkilö käy läpi kaikki mahdolliset toimijat pääkaupunkiseudulla, mutta ei lyhyiden palkkatukijaksojen vuoksi koskaan saavuta riittäviä työelämävalmiuksia. Kun kaikki välityömarkkinatoimijat on jo käyty läpi, mitä tällaiselle henkilölle jää vaihtoehdoksi? Riskinä olisi, että hän jäisi pysyvästi korkeimpaan kuntien maksuosuusluokkaan. Varsinkin pienemmillä paikkakunnilla, joilla välityömarkkinatoimijoita ei ole monia, vaihtoehtojen loppuun käyttäminen on todellinen vaara.

Palkkatuen jäähysäännön poistuminen on kannatettava ja se varmasti helpottaa RPA:n kohderyhmien työllistymistä. Esityksessä ei kuitenkaan huomioida RPA:n kohderyhmien ulkopuolelle jäävien pitkäaikaistyöttömien aseman heikentymistä millään tavalla. Pitkäaikaistyöttömissä on suuri joukko työnhakijoita, jotka eivät kuulu mihinkään RPA:ssa mainittuun kohderyhmään pitkäaikaistyöttömyyden lisäksi. Näiden työnhakijoiden kohdalla jäähysääntö ei olisi poistumassa, sillä yhden palkkatukijakson jälkeen ehto 6 kuukauden työttömyydestä ei enää täyty. Riskinä siis on se, että RPA:n muiden kohderyhmien ulkopuolisten pitkäaikaistyöttömien asema heikkenee entisestään, sillä lyhyempien palkkatukijaksojen aikana työelämävalmiuksia ei pysytä kehittämään avoimilla työmarkkinoilla toimivien yritysten vaatimusten mukaisiksi. Tällaisilla henkilöillä on todellinen vaara joutua pätkätyöllistämisen ja pitkäaikaistyöttömyyden kierteeseen, jos heidän osaamistaan ja työmarkkinavalmiuksia ei lyhyiden palkkatukijaksojen aikana pystytä saamaan avoimien työmarkkinoiden vaatimusten mukaisiksi.

2 § Palkkatuen yleiset edellytykset

- **Rajattaisiin palkkatuetun työn kohderyhmää**

Tätä on kommentoitu edellisessä kohdassa, 1 §.

3 § Työnantajaan liittyvät palkkatuen edellytykset

- **Työnantajiin lisättäisiin hyvinvointialue ja poistettaisiin luonnollinen henkilö, joka ei harjoita taloudellista toimintaa (kotitalous)**
- **Tuotannollisista tai taloudellisista syistä viimeisten 12 kuukauden aikana irtisanoneelle työnantajalle tuki voitaisiin myöntää, jos tämä on ottanut saman määrän henkilöitä työhön irtisanomisen jälkeen**
- **Palkkatukea ei myönnettäisi uudestaan työnantajalle saman henkilön palkkaamiseen poikkeuksena vamman tai sairauden perusteella, oppisopimuskoulutukseen tai 60 vuotta täyttäneen pitkäaikaistyöttömän työllistämiseen myönnetty tuki tietyin edellytyksin**

HE luonnoksessa todetaan, että ehdotetut muutokset vaikuttaisivat eri tavoin eri työnantajasektoreihin ja eri työttömien työnhakijoiden ryhmiin. Voimakkaimmat vaikutukset kohdentuisivat yksityiselle sektorille. Muutosten arvioidaan erityisesti parantavan palkkatuen ehtoja yritysten näkökulmasta. Yhdistysten, säätiöiden ja rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien 100 prosentin palkkatukeen ehdotetut muutokset rajoittaisivat puolestaan osalla toimijoista 100 prosentin tuella työllistettyjen määrää, josta osa korvautuisi muulla palkkatuetulla työllä, muttei täysimääräisesti. Työttömistä työnhakijoista erityisesti osatyökykyisten, kotoutujien ja 55 vuotta täyttäneiden mahdollisuudet työllistyä tuettuun työhön paranisivat nykyiseen verrattuna. Mihin tämä arvio perustuu - Siihenkö, että palkkatukiprosentti kasvaa? Siihen ei luonnoksesta löydy vastausta. Käytännössä osatyökykyisten osalta byrokratia lisääntyisi merkittävästi, kun pitää toteuttaa työterveyshuollon kohtuulliset mukautukset 10 kk jälkeen, jos palkkatukea jatketaan. Tämä lisää byrokratiaa työnantajien puolella, eikä millään tavalla kannusta työllistämään osatyökykyisiä. Luonnoksessa todetaan myös, että osa helpoimmin työllistyvistä työttömistä työnhakijoista rajattaisiin puolestaan palkkatukimahdollisuuden ulkopuolelle oppisopimuskoulutukseen myönnettävää palkkatukea lukuun ottamatta. Nämä De minimis-tukena myönnettävien palkkatukien seuranta ei helpota yritysten byrokratiaa, ja rajoittaa rankalla tavalla kuinka monta oppisopimusopiskelijaa voi olla.

HE luonnoksessa esitetään elinkeinotoimintaa koskevan käsitteen muuttamista taloudellisen toiminnan käsitteeksi. Voimassa olevassa laissa palkkatukien myöntämisessä merkitystä on sillä, harjoittaako työnantaja elinkeinotoimintaa. TE-toimisto hyödyntää arvioinnissa verottajan tekemää ratkaisua siitä, verotetaanko toimintaa elinkeinotoimintana. Julkisesta työvoima ja yrityspalvelusta annetun lain soveltamisohjeen mukaan kierrätystoimintaa, jossa vastikkeetta saatuja tavaroita luovutetaan lähes sellaisenaan vastiketta vastaan, EI pidetä elinkeinotoimintana. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus on kierrätystoimintaa harjoittava ja siten se on Ei-elinkeinotoimintaa harjoittava organisaatio.

Jos Kierrätyskeskuksen ja muiden kierrätystoimintaa harjoittavien toiminta arvioitaisiin esityksen mukaisesti taloudellisena toimintana, tarkoittaisi se nykytilanteen täydellistä romuttamista. Palkkatuet myönnettäisiin nykytilanteesta poiketen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisena, joka tuo palkkatukien myöntämiseen asetuksessa olevan intensiteettikatkon, joka rajoittaa muun muassa kuntien mahdollisuutta tukea kierrätystoimintaa. Nykytilanteessa useat kunnat tukevat kierrätystoimintaa palkkatukien muodossa toteuttaakseen jätelainsäädännön ensisijaisuusjärjestyksen mukaisesti uudelleenkäyttöä. Nämä ovat keskeinen osa toimenpiteitä, joilla Suomi pyrkii olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.

Yleisenä huomiona taloudellisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan harjoittamisen käsitteistä on todettava, että esitys on sekava ja haastava luettava. Useissa kohdissa käsitteet vaikuttavat menevät ristiin eikä aina ole selvää kummasta puhutaan ja onko kyseessä viittaus nykytilaan vai ehdotettuun uuteen sääntelyyn. Käsitteistön sekavuus asettaa suuria vaatimuksia lukijalle, jonka pitää pystyä kontekstista päättämään mistä esityksessä kulloinkin puhutaan. Näin sekava esitystapa ei ole hyvän hallintotavan edellyttämän selkeän ilmaisun mukaista.

Suomen Kierrätyskeskusten yhdistyksen (SKKY) jäsenkyselyyn osallistuneissa yrityksissä käsiteltiin yli 1000 tonnia materiaaleja vuonna 2021. Tuoteryhmästä riippuen 10–90 % materiaaleista voidaan ohjata uudelleenkäyttöön. Tavaroita uudelleenkäyttöön ohjaamalla, jäsenkyselyyn osallistuneet organisaatiot auttoivat säästämään luonnonvaroja yli 100 miljoonaa kiloa ja hiilipäästöjä vältettiin yli 30 miljoonaa kiloa vuonna 2021. Säästettyjen luonnonvarojen määrä vastaa yli 2600 suomalaisen vuosittaista luonnonvarojen kulutusta ja vältetyt hiilipäästöt yli 3100 suomalaisen vuosittaisia hiilipäästöjä. (Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus – ympäristösäästölaskenta; https://www.kierratyskeskus.fi/palvelut_yrityksille/hiilijalanjalki-_ja_ymparistosaastolaskenta/ymparistosaastolaskenta)

Uudelleenkäyttö on hyvin työvoimaintensiivistä toimintaa. Ehdotetut uudistukset palkkatukeen johtavat oletettavasti siihen, että toimijasta riippuen uudelleenkäyttötoiminta supistuu vähintään 30 % - joillakin toimijoilla toiminta loppuu kokonaan. Varovaisimmallakin arviolla (-30 %) luonnonvarojen kulutus lisääntyy tämän vuoksi 30 miljoonaa kiloa ja hiilipäästöt kasvavat 10 miljoonaa kiloa.

On myös huomioitava, että laskennan pohjana olevaan jäsenkyselyyn ei vastannut koko uudelleenkäyttötoimiala, vaan yhdeksän SKKY:n jäsenorganisaatiota. Todellisuudessa vaikutus on paljon suurempi, mikäli tietoa saataisiin valtakunnallisesti kaikilta toimijoilta. Mikäli tulos skaalataan koko Suomen uudelleenkäyttöalaa koskevaksi, ilmastopäästöjen ja luonnonvarojen käytön kasvu on kuusinkertainen. (Eskelinen et al. 2018; <http://hdl.handle.net/10138/236338>)

Uudelleenkäytön lisäksi monet kierrätyskeskustoimijat tuottavat ympäristöhyötyjä ohjaamalla ja tuottamalla materiaalikierrätyspalveluja (mm. sähkö- ja elektroniikkatuotteiden vastaanottoa ja käsittelyä). Näiden toimintojen ympäristöhyödyt ovat vaikeammin laskettavissa, mutta on oletettavaa, että myös näiden jättejakeiden kierrätysaste laskee toiminnan supistuessa.

Sekä uudelleenkäyttömäärien supistuminen että materiaalikierrätykseen ohjautuvien jättejakeiden määrän lasku on vahvasti ristiriidassa kiertotalouden edelläkävijämaan aseman tavoittelun kanssa.

Esityksen yhtenä keskeisenä ajatuksena on, että jatkossa työnantajan organisaatiomuodolla tai yleishyödyllisyydellä ei ole palkkatuen myöntämisen edellytysten kannalta mitään merkitystä. Kuitenkin tämän esityksen kanssa on samaan aikaan lausuntokierroksella TE24 uudistus eli luonnos hallituksen esitykseksi julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (VN/558/2022)

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=c26ced2c-970d-4326-a03b-6bfb87a4e1f8>). Palkkatukien näkökulmasta keskeistä on se, että TE24 -uudistuksen yhteydessä esitetään, että jatkossa palkkatukea ei olisi mahdollista myöntää kunnalle tai kuntayhtymälle eikä myöskään näiden määräysvallassa olevalle yhteisölle. Lisäksi todetaan, että lausuntokierroksen aikana selvitetään mahdollisuudet kuntien palkkatuen korvaavaksi sääntelyksi. Lakiin ei sisältyisi myöskään nykyisen kaltaista määrärahan osoittamista valtion virastolle tai laitokselle työttömän työnhakijan palkkaamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Esimerkiksi Kierrätyskeskus on muun muassa kuntien ja kuntayhtymän (Helsinki 51 %, Espoo 7,7 %, Vantaa 7,7 %, HSY 26 %) omistama voittoa tavoittelematon sosiaalinen yritys, joka ei jatkossa saisi miltään osin palkkatukea työllistämistoimintaansa. Esitys herättää voimakasta huolta, mitä tuo "Lausuntokierroksen aikana selvitetään mahdollisuudet kuntien palkkatuen korvaavaksi sääntelyksi." tarkoittaa. Se herättää monia kysymyksiä: Miten selvitys tehdään ja missä selvityksen tuloksia käsitellään? Missä vaiheessa kunnilla, kuntayhtymillä ja niiden määräysvallassa olevilla yhteisöillä (ml. Kierrätyskeskus) on mahdollisuus kommentoida tuon selvityksen tuloksia ja sen perusteella tehtävää ehdotusta kuntien palkkatuen korvaavaksi sääntelyksi? Tarkoitetaanko lausuntokierroksella vain TE24 lakipaketin lausuntokierrosta (ilmeisesti kyllä)? Palkkatuki uudistus ollaan kuitenkin nyt käsillä olevan palkkatuki uudista koskevan esitysluonnoksen mukaan tekemässä 1.1.2023 alkaen, kuntien palkkatuen korvaava sääntely mahdollisesti 1.12.2024 alkaen. Miten noiden uudistusten välissä 1.1.2023-1.12.2024 mahdollistetaan Kierrätyskeskuksen kaltaisen kuntaomisteisen yleishyödyllisen (ei elinkeinotoimintaa harjoittavan) yhteisön toimintaedellytykset? Käytännössä näiden molempien luonnosten sisällöt jättävät Kierrätyskeskuksen ja vastaavat toimijat täysin tyhjän päälle ilman tietoa siitä, mitä on tulossa.

Nyt kun sosiaalisista yrityksistä annettu lakia esitetään kumottavaksi, on suomalaisesta lainsäädännöstä poistumassa ainoa edes epäsuora viittaus välityömarkkinoihin. Uudelleenkäytön alalla käytännössä lähes kaikki toimijat yhtiömuodosta riippumatta ovat välityömarkkinatoimijoita, joiden yhtenä tavoitteena on auttaa työttömiä työnhakijoita takaisin avoimille työmarkkinoille. Kierrätystoimintaa harjoittavien yleishyödyllisten organisaatioiden, joiden toimintaa ei veroteta elinkeinotoimintana, toimintamahdollisuudet on turvattava jatkossa siten, että kierrätystoiminta ja uudelleenkäyttö katsotaan ei-taloudelliseksi toiminnaksi. Yhteiskunnallisia ja yleishyödyllisiä kierrätystoimintaa harjoittavia organisaatioita ei voi asettaa samalle viivalle kaupallisten toimijoiden kanssa. Tämä tulee huomioida julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain soveltamisohjeessa myös jatkossa siten, että kierrätystoimintaa, jossa vastikkeetta saatuja tavaroita luovutetaan lähes sellaisenaan vastiketta vastaan, ei katsota taloudelliseksi toiminnaksi. Näin

turvataan se, että kierrätystoiminnassa säilyy arvokkaat työpaikat vaikeimmassa työmarkkina-
asemassa oleville työttömille työnhakijoille.

Esitetty muutos yhdessä sosiaalisista yrityksistä annetun lain muutosesityksen kanssa muuttavat
kierrätystoimintaa harjoittavien organisaatioiden roolia vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien
työttömien työnhakijoiden työllistämisen osalta merkittäväällä tavalla. Esitys romuttaa
Kierrätyskeskuksen jatkuvaan oppimiseen ja työssä tapahtuvan oppimisen varaan luomat polut
työelämän edellyttämän osaamisen lisäämiseksi juuri niille työttömille työnhakijoille, joilla on
kaikkein eniten puutteita ammatillisessa osaamisessa. Kierrätyskeskuksen kaltaiset voittoa
tavoittelemattomat yritykset asetetaan jatkossa samalle viivalle voittoa tavoittelevien aivan
erilaisten taloudellisten toimijoiden, joiden tärkein tehtävä on voiton tuottaminen
osakkeenomistajille, kanssa. Esityksestä piirtyy kuva, jossa isot toimijat, kuten Kierrätyskeskus
halutaan hajottaa ja toimintakenttä pirstaloidaan, mikä ei miltään osin paranna esityksen
kohderyhmän työllistymistä vaan esitys heikentää työttömien työnhakijoiden mahdollisuutta
työllistyä ja kasvattaa nykyisten työmarkkinoiden vaatimia valmiuksia. Kuntien näkökulmasta
katsottuna kannattaa huomioida myös se, että tämä esitys ajaa nykyiset välityömarkkinatoimijat
todella ahtaalle ja esim. oppisopimukset nykyisillä, ei-elinkeino toimintaa harjoittavilla toimijoilla
uhkaksi päätyä kokonaan. Vaarana on koko nykyisen välityömarkkinaekosysteemin kaatuminen. Jos
nykyiset suuret välityömarkkinatoimijat ajetaan henkitoraisiin, kenen on ajateltu täyttävän niiltä
jäävän aukon? Onko kunnilla varaa siihen, että heidän työkalupakistaan viedään toimiva keino
pitkäaikaistyöttömien tukemiseen juuri ennen työllisyyden hoidon vastuun siirtämistä kunnille?

Käynnissä olevan jatkuvan oppimisen uudistuksen ensiarvoisen tärkeänä tavoitteena on vahvistaa
työpaikalla tapahtuvan opiskelun roolia sekä työvaltaisten oppimisympäristöjen ja
opetusmenetelmien käyttöä. Ammatillisen koulutuksen osalta tämä tarkoittaa käytännössä muun
muassa mahdollisuutta suorittaa toisen asteen ammatillinen tutkinto joustavasti oppilaitoksessa,
oppisopimuksella, näyttötutkintona, työpajassa tai näitä yhdistäen. Näin löydetään uusia tapoja
limittää työ ja koulutus joustavasti toisiinsa koko työuran ajan. (Katu-uskottava ammatillinen
koulutus – Uusia ratkaisuja oppimiseen, 2015). Tämä on aivan keskeistä, sillä työmarkkinoilla on 300
000 ilman toisen asteen tutkintoa olevaa henkilöä. Keskiössä on ajatus siitä, että työelämän
muuttuessa, jatkuvan oppimisen on muututtava nykyisestä siten, että uusien asioiden oppimisesta
tulee luonnollinen osa elämää: työ ja oppiminen kulkevat käsi kädessä.

Jatkuvan oppimisen uudistamisen keskeisenä ajatuksena on siis se, että uudistaminen on
kokonaisvaltaista. Se edellyttää uudistuksia niin koko koulutusjärjestelmässä ja kaikilla sen tasoilla
kuin työelämässä. Se tarkoittaa, että oppimisympäristöjä, koulutuksen tarjontaa ja yhteiskunnan
kannustimia on kehitettävä niin, että kaikilla on käytännössä mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen läpi
elämän. Tämä edellyttää myös sitä, että sääntely kaikilta osin, myös palkkatuen osalta, mahdollistaa
tämän toteutumisen. Esitetyllä palkkatuki uudistuksella jatkuvan oppimisen reformin ajatukset eivät
toteudu.

Suorittavan työn ammatteja on kadonnut länsimaista samalla, kun uusia ammatteja on syntynyt
palvelusektoreille. Lähes jokaisessa ammatissa edellytetään uudenlaista osaamista, sekä digitaitojen
hyödyntämistä. Osa työvoimasta on vaarassa jäädä kehityksen jalkoihin. Usein koulutus ja
täydentävä ammatillinen koulutus kasautuvat kapealle ihmisryhmälle. Me haluamme tarjota
mahdollisuuden osaamisen kehittämiseen niille henkilöille, joilla koulutus on jäänyt peruskoulun

varaan tai osaaminen ei vastaa nykyisten työmarkkinoiden vaatimuksia. Yleishyödylliset, voittoa jakamattomat toimijat ovat sitoutuneet juuri vaikeimmassa asemassa olevien työnhakijoiden aseman parantamiseen. Tämä vaatii erillisiä resursseja, joihin Kierrätyskeskuksen kaltaiset toimijat ovat panostaneet. Täysin markkinaehtoisesti toimivilla, voittoa tavoittelevilla yrityksillä ei liene intressejä vastaaviin panostuksiin, esimerkiksi omien työhönvalmentajien palkkaamiseen. Tästäkin syystä on ongelmallista asettaa kaikki työnantajat samalle viivalle palkkatukien myöntämisessä, vaikka niiden toimintatavoissa ja tavoitteissa on merkittäviä eroja. Panostamalla työelämävalmiuksien parantamiseen ja osaamisen kehittämiseen Kierrätyskeskus on saavuttanut merkittäviä tuloksia palkkatukijakson jälkeen työllistymisessä muihin yrityksiin.

Yksilön näkökulmasta jatkuvan oppimisen tärkeys tulee esiin myös Sitran julkaisussa Kohti elinikäistä oppimista. Sen mukaan läpi elämän jatkuva oppiminen tarjoaa yksilölle avaimia taloudelliseen menestykseen, kykyä demokraattiseen osallistumiseen ja mahdollisuuden jatkuvaan ihmisenä kasvamiseen. Edelleen siinä todetaan, miten yksilön näkökulmasta ajantasainen osaaminen on merkittävä työkykyyn vaikuttava tekijä: jos työntekijä jää oman osaamisensa kehittämässä liiaksi takamatkalle suhteessa työn edellyttämään uudenlaiseen osaamiseen, uhkana on pahimmillaan terveyden vaarantava psykososiaalinen kuormitus. Lisäksi uudistuva osaaminen ja yleissivistyst auttavat ymmärtämään kompleksista ja keskinäisriippuvaista maailmaa, kansainvälistynyttä Suomea sekä hahmottamaan oman elämän tarkoitusta osana ympäröivää yhteiskuntaa. Jatkuvan informaatiotulvan maailmassa se toimii myös kompassina, joka ohjaa ihmisiä luotettavan tiedon lähteille.

Julkaisussa todetaan, että laajasti ajateltuna jatkuvassa oppimisessa on kyse paitsi osaamisesta, kilpailukykyvystä ja hyvinvoinnista myös yhteiskuntamme ytimeä eli sivistyksestä, osallisuudesta ja eriarvoistumisen ehkäisystä. Kierrätyskeskus on tarjonnut tällaisille henkilöille mahdollisuuden työmarkkinoiden vaatiman osaamisen kasvattamiselle ja tätä yhteiskunnan tulisi jatkossakin tukea.

Yksi jatkuvan oppimisen reformin kolmesta teemasta on Jatkuvan oppimisen saavutettavuuden varmistaminen. Myös sen toteuttamiseksi on listattu paljon toimenpiteitä, joilla madalletaan niin työttömien kuin muiden vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien henkilöiden kynnystä jatkuvan oppimisen toteuttamiseksi. Jos työelämän kannalta vanhentuneet toisen asteen tutkinnon suorittanut henkilö jää työttömäksi, ei häntä kuitenkaan lasketa RPA:n tarkoittamaan ”ilman toisen asteen tutkintoa” olevaan kohderyhmään. Henkilön itsensä kannalta työllistymistä edistäisi se, että vanhentuneet tutkinnon omaavat työttömät työnhakijat rinnastettaisiin ilman tutkintoa oleviin ja nähtäisiin RPA:n tarkoittamina heikossa työmarkkina-asemassa olevina ja heille olisi mahdollista myöntää palkkatuki oppisopimukseen RPA mukaisena tukena de minimis -tuen sijaan.

Suomessa on arviolta 20 000–30 000 osatyökykyistä työmarkkinoiden ulkopuolella ilman, että heidän työllistymistään voidaan edistää merkittävästi nykyisillä palveluilla. Kun nähdään, että inhimillinen pääoma vähenee tulevaisuudessa merkittävästi, ei voi ymmärtää, miten tähän asiaan ei ole saatu muutosta aikaan. Kun työmarkkinat eivät ole pystyneet luomaan ratkaisua kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osatyökykyisten työllistämiseen, valtio on päättänyt perustaa Työkanava Oy:n tarjoamaan työskentelymahdollisuuksia osatyökykyisille. Tämä parantaa nykyistä

tilannetta, mutta jos luonnosesitys menee ehdotuksineen läpi, ei Työkanava pysty millään tavoin paikkaamaan sitä aukkoa, jonka olemassa olevine suurien välityömarkkinatoimijoiden, kuten Kierrätyskeskuksen, toiminnan lopettaminen aiheuttaisi.

5 § Palkkatuella katettavat palkkakustannukset

- **Työnantajan sivukuluja ja lomarahaa ei jatkossa luettaisi palkkatuella katettaviin kustannuksiin**
- **Muita tarkennuksia tukikelpoisten kustannusten määritelmään**

Esityksen mukaan jatkossa palkkatuella korvattavia kustannuksia olisi ennakonpidätyksen alainen palkka ilman sivukuluja. Lakiesityksen tausta-ajatuksena on yksinkertaistaa byrokratiaa ja tehdä muutoksia siten että palkkatukisääntely olisi yhdenmukainen ryhmäpoikkeusasetuksen kanssa.

Nyt näyttää kuitenkin selvästi siltä, että tämä yhdenmukaistaminen on tehty valikoivasti. Esityksessä esitetään, että elinkeinotoiminnan käsite muutetaan taloudellisen toiminnan käsitteeksi. Huomionarvoista on, että lakiesityksen taustalla ei ole ryhmäpoikkeusasetuksen muuttaminen, vaan Suomessa halutaan pääsääntöisesti alentaa palkkatukien tasoa ja kestoja. Esimerkkinä tästä on ehdotettu sivukulujen jättäminen palkkatuella korvattavien palkkakustannusten ulkopuolelle. Sivukulujen poistaminen korvattavista palkkauskustannuksista ei perustu osaksikaan ryhmäpoikkeusasetukseen, eikä esityksessä perustella tarkasti, miksei vaihtoehtoa, jossa sivukulut korvattaisiin kaikille työnantajille pienimmän mahdollisen sivukuluprosentin mukaan, pidetty mahdollisena.

Suhteessa ryhmäpoikkeusasetuksen mahdollistamiin tukitasoihin esityksessä ei seuraavilta osin niitä käytetä, vaikka mielestämme niin pitäisi tehdä:

- Alentuneesti työkykyisillä olisi ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan mahdollista saada 75 % palkkatuki, kun esityksessä se on 70 %
- Vaikka palkkatukiluokat nostetaan vähintään 50 %, otetaan samalla sivukulut korvattavista palkkauskustannuksista pois
- Palkkatukijaksojen lyhentäminen pisimmillään 10 kuukauteen, vaikka RPA sallisi 24 kuukauden kestoiset palkkatuet erityisen heikossa asemassa olevien kohdalla (kuten nyt sosiaalisilla yrityksillä 500 päivää työttömyyspäivärahaa saaneet)
- Yli 60 vuotiaiden tuen sijoittaminen de minimis -tueksi, vaikka tämä tuki voisi olla 24 kuukauden ajalta RPA mukaista ja ilman harkinnan varaisuutta valtiontukien ulkopuolista tukea

Yhdistyksille, säätiöille ja rekisteröidyille uskonnollisille yhteisöille on kaavailtu sivukulujen korvaamiseen kerrointa 100% palkkatukeen. Vastaava pitää ulottaa myös muille yleishyödyllisille toimijoille samoin kuin kunnille myönnettävään palkkatukeen. Myös elinkeinotoimintaa harjoittaville yrityksille on mahdollista määrittää yhteinen alin mahdollinen kerroin, jolla sivukulut voitaisiin korvata kaikille työnantajille.

Kannatettavaa yksinkertaistamista esityksessä on ajatus kansallisen tulorekisterin tietojen käyttämisestä palkkatuen maksatuksiin nykyisen käytännön sijaan, jossa jokaisesta palkkatuetusta työsuhteesta pitää tehdä erillinen maksatushakemus valitun maksatusjakson jälkeen. Kansallisen tulorekisterin käyttäminen maksatuksiin vähentää työnantajan työtä ja vähentää myös inhimillisten virheiden mahdollisuutta ja on itsessään kannatettava. Sivukulujen korvaaminen kiinteillä prosenteilla kaikille työnantajille pitää kuitenkin lisätä palkkatuella katettaviin kustannuksiin.

Esityksen tavoitteena on myös houkutella yrityksiä työllistämään palkkatuella nykyistä enemmän nostamalla palkkatukiprosentteja. Näennäisesti palkkatuen määrä kasvaisikin, kun alemmat palkkatukiprosentit nostetaan 50 % tasolle. Sivukulujen ja lomarahojen poistaminen palkkatuella katettavista kustannuksista kuitenkin laskee tosiasiallisen palkkatuki prosentin työnantajasta riippuen noin 35 - 40 % tuntumaan. Tosiasiallinen vaikutus on siis palkkatukiprosenttia laskeva suurimman osan työttömistä kohdalla.

6 § Palkkatuen määrä ja kesto

- **Tuen määrä olisi työttömyyden kestosta riippumatta 50 % palkkakustannuksista**
- **Tuen kesto 5 tai 10 kuukautta, kuitenkin enintään työsuhteen pituinen**
- **Palkkatuki voitaisiin myöntää uudelleen toiselle työnantajalle heti edellisen palkkatukijakson päättyttyä, jos henkilö kuuluisi edelleen palkkatuen kohderyhmään ja tuen myöntäminen olisi tarkoituksenmukaista**

Esitysluonnoksen mukaan uuden palkkatukijakson myöntämisen edellytyksenä ei olisi, että tuella palkattu on ollut tietyn ajan työttömänä työnhakijana ennen uuden tukijakson myöntämistä. Esityksen mukaan jatkossa palkkatukea ei kuitenkaan voitaisi myöntää samalle työnantajalle uudestaan, mikä estäisi sen, että työntekijä on toistuvasti palkkatuetussa työssä saman työnantajan palveluksessa. Esitysluonnoksessa ei ole miltään osin huomioitu tarvetta säätää jokin vanhentumisaika niihin palkkatukien kohderyhmiin, jotka eivät voisi uudelleen tulla palkkatuella samalle työnantajalle. On muistettava, että työnantajalla on velvollisuus säilyttää tietyt työsuhteeseen liittyvät tiedot 10 vuoden ajan työsuhteen päättymisestä. Jos esim. henkilö on ollut Kierrätyskeskuksessa töissä 2023 aikana siten, että työsuhde on päättynyt tuon vuoden aikana. Työnantaja on velvollinen säilyttämään tiedot 2033 loppuun, jos henkilö olisi tulossa Kierrätyskeskukseen töihin 2034, ei hänestä olisi tietoja enää tallessa eikä tietoa hänen aiemmasta työsuhteestaan Kierrätyskeskuksessa. TE-toimisto ei myöntäisi palkkatukea, koska henkilö on ollut Kierrätyskeskuksessa aiemmin töissä palkkatuella. Koska työnantajalla ei ole enää oikeutta säilyttää tällaisia tietoja, pitää valvonnan tapahtua viranomaisen puolelta. Tämä viranomaisen valvonta ei millään tavalla helpota palkkatuen ennakoitavuutta työnantajalle. Käytännön esimerkkinä voidaan mainita myös tilanne, jossa pitkäaikaistyötön on ollut organisaatiossa palkkatuetussa työsuhteessa ja ennen sen päättymistä työllistynyt avoimille työmarkkinoille. Henkilö aloittaa työsuhteessa, mutta se päätetään koeaikana esimerkiksi ammatillisessa osaamisessa edelleen olevien puutteiden takia. Esityksen mukaan tällainen henkilö ei voisi enää palata samalle työnantajalle, jolla hän oli palkkatuessa ja jossa hän voisi jatkaa ammatillisen osaamisen kasvattamista.

Esityksessä on arvioitu muutoksen vaikutuksia ja työllistettynä olevien määrän kasvu syntyisi sen mukaan kestojen muutoksista sekä niin kutsutun jäähysäännön poistumisen vaikutuksesta sekä

mahdollisesta byrokratiakustannuksen alenemisesta syntyvästä palkkatuetun työn lisäkysynnästä. Mihin tämä arvio perustuu? Jotta palkkatukea voidaan myöntää seuraavalle yritykselle, pitää palkattavan edelleen täyttää palkkatuen myöntämiseen liittyvät ehdot. Palkkatuki olisi siis mahdollista myöntää RPA:ssa mainituille kohderyhmille, pois lukien pitkäaikaistyöttömät, joilla ei ole työttömyyden lisäksi muuta perustetta palkkatuelle. Vaikka tällainen työtön olisi vain 5 kk palkkatuetussa työssä, niin ei työttömyysaikaa ole enää ko. palkkatukityön jälkeen jäljellä esityksen vaatimaa 6 kuukautta juuri ennen palkkatuen myöntämistä. Pitkäaikaistyöttömien osalta jäähysääntö siis ei poistu ja heidän asemansa suhteessa muihin RPA:n kohderyhmiin voi heiketä. On myös syytä pitää mielessä, että maaliskuun 2022 työllisyyskatsauksen mukaan yli vuotta työttömänä olleiden määrä on edelleen kasvussa ja heidän kohdallaan lyhyemmät palkkatukijaksojen kestot yhdistettynä heillä säilyvään jäähysääntöön asettaa heidät poikkeuksellisen epäedulliseen asemaan.

Esityksessä arvioidaan, että palkkatukeen ehdotetut muutokset johtaisivat siihen, että osa nykyisin 100 prosentin palkkatuella työllistävistä työnantajista ei voisi työllistää nykyistä vastaavaa määrää 100 prosentin palkkatuella, vaan tukiprosentti olisi työllistettyjen määrän säilyessä ennallaan nykyistä alhaisempi. Arviolta 100 prosentin palkkatuella työllistyvien määrä vähenisi noin 1 400 työllistettynä olevalla henkilöllä, josta arviolta noin 500 voisi työllistyä alemmilla tukiprosenteilla ja noin 900 henkilön volyymin osalta 100 prosentin palkkatuella työllistäminen vähenisi nykyiseen verrattuna. Mihin ja miten tämän kohderyhmän on ajateltu työllistyvän muualla, jos järjestöt, säätiöt jne. eivät enää työllistäisi. Tämä kohderyhmään saisi jo nyt Oy -muodossa toimivilla yrityksillä 50 % palkkatuen (myös sivukuluista eli rahallisesti suurempana). Onko ajatuksena siis, että pelkkä byrokratian näennäinen helpottaminen viranomaisten puolella saisi jollakin tavalla yritykset yhtäkkiä työllistämään tätä kohderyhmää jotenkin maagisesti enemmän?

Todettakoon myös, että tämä on juuri sitä kohderyhmää, jonka työttömyys on kestänyt vähintään noin 2 vuotta, eli siten kaikkein heikoimmassa asemassa olevaa työtöntä työnhakijaa, joista kuntien maksamat työmarkkinatuen kuntaosuudet ovat suurimmat. Tässä ollaan siis tietoisesti viemässä heikossa asemassa olevilta se viimeinkin reitti pois heikosta asemastaan. Työ- ja elinkeinoministeriön maaliskuun 2022 työllisyyskatsauksen mukaan yli kaksi vuotta työttömänä olleiden määrä on kasvussa, ja samalla työttömien aktivointi aste on laskenut. Nyt ehdotetut muutokset palkkatukeen eivät paranna yli 2 vuotta työttömänä olleiden asemaa eikä ole syytä olettaa sen nostavan aktivointiastetta. Pitkäaikaistyöttömyyden on syytä olettaa pahentuvan entisestään, kun tälle kohderyhmälle palveluita tarjoavien välityömarkkinatoimijoilta viedään toimintaedellytykset.

Esityksessä esitetään laskelmia, miten palkkatuen määrään tehtävät muutokset vaikuttaisivat palkkatuetun työn kysyntään. Jos palkkatuetun työn kysynnän hintajoustopa käytettäisiin kerrointa (-0,33), niin palkkatuetun työn kysyntä vähenisi noin 6,1 prosenttia. Mistä tämä luku on otettu? Nyt siis arvioidaan, että pienemmällä palkkatuella menetettäisiin vain 470 vaikeimmassa asemassa olevan henkilön palkkatukijaksoa. Tämä ei millään tavalla ota huomioon sitä, että tämä kohderyhmä työllistyy palkkatuella paljoltikin tiettyihin kolmannen sektorin toimijoihin, joihin tällä muutoksella olisi kertautuva vaikutus. Jos pahimmillaan mentäisiin siihen, että nykyiset suuret välityömarkkinatoimijat sulkisivat ovensa, olisi sillä jo yksin isompi vaikutus. Suurilla toimijoilla on helposti useita satoja, jopa yli tuhat, henkilöä vuodessa kullakin palkkatuetussa työsuhteessa, työkokeilussa, kuntouttavassa työtoiminnassa ja muissa palvelussuhteissa. Jos nykyiset välityömarkkinatoimijat joutuvat tämän uudistuksen myötä lopettamaan tai radikaalisti supistamaan toimintaansa, on menetykset selvästi suuremmat kuin esityksen taustatöissä arvioitu 470 aloituspaikkaa vuodessa. Erikseen on vielä syytä korostaa, että suurien välityömarkkinatoimijoiden toiminnan lakkaaminen ei vaikuttaisi vain palkkatuella työllistettyihin vaan myös esimerkiksi

työkokeilun suorittajiin, yhdyskuntapalveluksen suorittajiin, koevapausvankeihin ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistujiin.

Muutosten taloudellisten vaikutusten arvioinnin osalta luonnoksessa todetaan, että ehdotettu muutos koskee arviolta noin 2 000 työllistettynä olevaa henkilöä, joista työnantajat voisivat työllistää arviolta noin 700 henkilöä alemmilla tukiprosenteilla. Arvio perustuu vuosien 2017-2018 työllistettyjen määrään kolmannella sektorilla. Noina vuosina 100 prosentin palkkatuella työllistettyjen määrää oli rajattu kiintiöllä ja samaan aikaan kolmannella sektorilla oli nähtävissä korkeampi 50 prosentin tuella työllistettynä olevien määrä. Näin ollen 100 prosentin palkkatukeen ehdotettujen muutosten johdosta palkkatuetun työn määrän odotetaan laskevan noin 1 300 työllistetyllä henkilöllä. Edellä kuvatusta ilmenee jälleen tietoinen valinta koskien yli kaksi vuotta työttömänä olleita. Näistä 2000 työllistetyistä henkilöstä 1 300 olisi jo esityksen arvion mukaan ilman mahdollisuutta työhön. Lisäksi on hyvin kyseenalaista, mihin edellä oleva arvio 700 paikan säilymisestä perustuu, sillä esityksen mukaan 50 % palkkatuki alensi verrattuna vuoteen 2019 ja samalla häviäisi mahdollisuus muihin tukiin ja avustuksiin.

Edelleen taloudellisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä esitysluonnoksessa todetaan, että suurin osa oppisopimuskoulutukseen myönnetystä palkkatuesta myönnetään lyhyen työttömyyden jälkeen. Tämä voi vastata vallitsevaa tilannetta, mutta jos ajatellaan myös käynnissä olevaa jatkuva oppimisen reformia, eikö sen mukaista olisi se, että keskitettäisiin oppisopimuskoulutusmahdollisuutta enemmän myös pitkäaikaistyöttömille ja sitä kautta parannetaan heidän työmarkkinaosaamistaan. Jatkuvan oppimisen reformin mukaista ei myöskään ole se, että vanhentuneen toiseen asteen tutkinnon varassa olevat tai alaa terveydellisistä syistä vaihtavat saisivat palkkatuen oppisopimukseen de minimis tukena, joka vakavasti rajoittaa kyseisen tukimuodon käyttöä.

55 vuotta täyttäneiden työttömien työnhakijoiden osalta esitysluonnoksessa todetaan, että työn kysynnän hintajoukon arvoa käyttäen kohdejoukon työn kysyntä kasvaisi noin 18,8 prosenttia eli noin 110 henkilöllä. Lisäksi todetaan, että arvioon liittyy paljon epävarmuutta, koska jostain syystä tämän joukon osalta työnantajat eivät ole nykyisin hakeneet tai ainakaan saaneet palkkatukea. Edellä oleva lause kertoo paljon. Jos sillä viitataan esityksessä mainittuun 600 avoimille markkinoille työllistyneeseen yli kaksi vuotta työttömänä olleeseen työnhakijaan, joista ei ole nytkään haettu palkkatukia, niin perustuvatko luonnoksessa olevat positiiviset arviot tämän lain vaikutuksista todellisuuteen? Alkavatko työnantajat vain yhtäkkiä hakemaan palkkatukea, koska se on korkeampi ja sen on luvattu olevan yksinkertaisempaa.

Luonnoksessa arvioidaan, että valtion palkkatuen menot vähenisivät nettona arviolta noin 2,3 miljoonaa euroa. Arvio pitää ilmeisesti sisällään myös sen, että esimerkiksi Kierrätyskeskuksen ja muiden suurien välityömarkkinatoimijoiden mahdollisen toiminnan päättymisen myötä palkkatukipaikat katoavat ja työllistymisen mahdollisuudet korvautuisivat pienempien toimijoiden radikaalilla lisääntymisellä. Onko tässä huomioitu kaikkien esitettyjen muutosten yhteisvaikutuksia suuriin vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistäjiin ja niiden mahdollisen toiminnan lopettamisen vaikutuksiin työllisyysmarkkinoilla?

Luonnosesityksessä todetaan, että toteutuneiden palkkatukijaksojen keskimääräinen kesto on ollut noin 5,1 kuukautta, kun palkkatukea on edeltänyt alle vuoden pituinen työttömyys. Toteuma on lähellä kuuden kuukauden enimmäiskesto. Palkkatuen keskimääräinen kesto on ollut noin 6,7 kuukautta, kun palkkatukea on edeltänyt yli vuoden pituinen työttömyys, eikä kyseessä ole työllistäminen oppisopimuskoulutukseen tai vammaan tai sairauden perusteella. Näissä tilanteissa ero 12 kuukauden enimmäiskestoon on huomattava. Tässä yhteydessä herää kysymys siitä, että

onko näissä luvuissa mukana kuntien velvoitetyöllistettävät, joille ei edes anneta mahdollisuutta 12 kk palkkatukeen?

Luonnosesityksessä käytetään palkkatukien kestojen arvioinnissa keskiarvoja. Esityksestä ilmenee, että kunnille myönnettyt palkkatuet on huomioitu näissä keskiarvoisissa palkkatuen keston määrittelyissä. Tässä yhteydessä on syytä huomioida, että kunnat velvoitetyöllistävät 6 kuukaudeksi palkkatuella sekä tyypillisesti 8 kuukaudeksi palkkatuella pitkäaikaistyöttömiä työssäoloehdon täyttymiseksi kuntien maksuosuuksien pienentämiseksi. Tämä vääristää merkittäväällä tavalla luonnoksessa esitettyjä keskimääräisiä palkkatukiaikoja. Lisäksi merkillepantavaa on se, että TE24 lakiuudistuksen esityksessä kunnilla ja kuntayhtymillä ei olisi jatkossa mahdollista saada palkkatukea lainkaan. Kuitenkin nyt tässä palkkatukisääntelyn luonnosesityksessä nämä on otettu mukaan vaikutusten arvioinnissa ja nykytilan kuvauksissa.

Kuten luonnosesityksessä todetaan, voi palkkatukijakson toteutuminen enimmäiskestoa lyhyempänä johtua palkkatuetun työn keskeytymisestä tai siitä, että työnantaja on hakenut tukea lyhyemmälle ajalle joko työsuhteen keston tai jonkin muun syyn takia. Onko keskeytymisen syitä tässä yhteydessä selvitetty tarkemmin? Positiiviset keskeytykset eivät saisi miltään osin vaikuttaa siihen, että mahdollisuus pidempään palkkatukeen poistetaan niiltä, joille se on tarpeellinen. Negatiivisissa keskeytyksissä pitäisi myös tarkastella sitä, onko henkilö ollut oikeassa palvelussa vai olisiko hänen pitänyt olla esimerkiksi työkokeilussa tai kuntouttavassa työtoiminnassa. Olisiko siis pikemmin parannettavaa oikeaan palveluun ohjaamisessa? Mihin nämä henkilöt ovat keskeytyksien jälkeen päätyneet?

Luonnosesityksestä ilmenee, että työnvälitystilastosta ei ole nähtävissä, ovatko palkkatuettujen henkilöiden työsuhteet olleet palkkatukijakson pituisia vai pidempiä. Tilastosta ei voida myöskään päätellä, onko palkkatuen saaminen ohjannut jotenkin työsuhteen kestoja. Tästä herää hämmäntynyt ajatus siitä, ollaanko näin valtavaa ja vahingollista muutosta toteuttamassa puutteellisista tiedoista johdetuin perustein.

Vaikutusten arvioinnin yhteydessä palkkatuen keston osalta arvioidaan, että jos enimmäiskeston pituiset jaksot lyhenisivät ehdotetun viiden kuukauden mittaisiksi ja alle viisi kuukautta kestävien jaksojen kohdalla lyhyemmän keston syynä olisi aina työsuhteen lyhyt kesto, lyhenisi alle vuoden työttömänä olleiden palkkatukijaksojen keskimääräinen kesto noin puolella kuukaudella. Tämä tarkoittaisi, että työllistettynä olisi keskimäärin noin 200 henkilötyövuotta nykyistä vähemmän. Tällaisella laskennallisella henkilötyömäärällä ei ole yksilön kannalta mitään merkitystä. Yksilön kannalta merkittävää on se, kuinka moni henkilö saa mahdollisuuden palkkatuettuun työhön tilanteensa parantamiseksi.

Työnantajasektorien välillä on eroja palkkatukijaksojen kestoissa, kun työllistämistä edeltää yli vuoden jatkunut työttömyys. Yli vuoden työttömänä olleiden palkkatukijaksot kuntasektorilla ovat yleisimmin noin kuusi (noin 50 prosenttia jaksoista) tai kahdeksan kuukautta (noin 20 prosenttia jaksoista). Enimmäiskeston mittaisia jaksoja kuntasektorilla on vajaat 10 prosenttia. Tilastojen valossa kuntasektorille työllistämisen kestoja ohjaa pitkälti työssäoloehdon täytyminen. Tämä ohjaa myös kuntien työllistämisen kuntalaisia.

Yleisesti voi todeta, että esitysluonnoksessa käytetään ”normaalitilanteen” lukuina vuoden 2019 lukuja. Esityksen sivun 11 alussa on todettu, että työttömyyteen liittyviä tilastoja on arvioitu pandemiaa edeltävältä ajalta, koska pandemia muutti tilannetta niin nopeasti ja rajusti.

Vuonna 2019 elettiin vielä kansantaloudessa nousukautta (EK:n tuotannon suhdannekuvaaja) ja hallituksen työllisyystavoitteita oltiin kovaa vauhtia saavuttamassa. Työllisyyden kehitys on kuitenkin nousukaudella ja laskukaudella kovin erilaista; nousukaudella ei ole ihme, että työmarkkinoiden vetäessä palkkatukijaksot jäävät lyhyeksi ja keskeytyvät usein. Ollaanko nyt päätöksiä tekemässä vain nousukauden huipun lukujen valossa?

Laskusuhdanne käyttäytyy kovin eri tavalla kuin noususuhdanne ja juuri laskusuhdanteen aikana palkkatuella ja osaamisen kehittämiseksi on suurin tarve. Tässä valossa 2020 voisi olla jopa parempi vertailuvuosi pandemiasta huolimatta: emme syöksyneet syvään lamaan, mutta meillä oli kuitenkin laskusuhdanne.

7 § Palkkatuki alentuneesti työkykyisen palkkaamiseen

- **Tuen määrä olisi 70 prosenttia palkkakustannuksista**
- **Tuki myönnettäisiin 10 kuukauden ajaksi sillä perusteella, että vamma tai sairaus vaikeuttaa huomattavasti sopivan työn saamista**
- **Tukea voitaisiin jatkaa samalla työnantajalla tietyin edellytyksin enintään 24 kuukauden jaksoissa.**

Esitysluonnoksen yhtenä tarkoituksena on mainittu palkkatukiin liittyvän byrokratian yksinkertaistaminen. Esitettyssä muodossa tämä yksinkertaistaminen tavoite ei alentuneesti työkykyisten kohdalla toteudu. Ensimmäisen palkkatukijakson jälkeen byrokratia pikemminkin kasvaa ja jättää tuen jatkon myöntämisen täysin TE-toimiston asiantuntijan harkinnan varaan. Riskinä on alentuneesti työkykyisille myönnettyjen palkkatukien jatkojen mielivalaisuus huolimatta mahdollisuudesta käyttää ulkopuolista asiantuntijaa työn tuottavuuden alentuman arvioinnissa. Kohtuullisten mukautusten vaatimus jättää myös mahdollisuuden mielivaltaisuuteen ja on täysin riippuvainen kunkin työnantajan työterveyshuollon toimintatavoista.

Vaikka palkkatukiprosenttia ollaan nyt nimellisesti nostamassa 70 %:iin, tosiasiallisesti työnantajan saaman palkkatuen määrä voi todellisuudessa pienentyä, kun sivukuluja ja lomarahoja ei enää lasketa palkkatuella katettaviin kustannuksiin. Lisäksi on huomautettava, että RPA mahdollistaisi alentuneesti työkykyisille 75 %:n tuen, jota ei kuitenkaan Suomessa esitysluonnoksen mukaan haluta ottaa käyttöön.

8 § 100 prosentin palkkatuki

- **Tuki myönnettäisiin 10 kuukaudeksi. Tukikelpoisia palkkakustannuksia korotettaisiin kertoimella 1,23 työnantajan sivukulujen kattamiseksi laskennallisesti.**
- **100 prosentin palkkatuki olisi mahdollinen kaikille yhdistyksille, säätiöille ja rekisteröidyille uskonnollisille yhdyksunnille**
- **Jos työnantajan toiminnalla on työ- ja elinkeinotoimiston arvion mukaan vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, 100 prosentin palkkatuki myönnettäisiin de minimis -tukena.**

Muussa tapauksessa tuki olisi EU:n valtiontukisääntelyn ulkopuolista tukea. Arvioinnin kriteereistä säädettäisiin erikseen valtioneuvoston asetuksella.

Muutoksella ei olisi merkittävää vaikutusta Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskukseen, mutta uudelleenkäytön ja kierrätyksen toimialaan taloudellisen toiminnan käsitteen kytkeminen 100% palkkatukeen tulisi aiheuttamaan suurta vahinkoa. SKKY Ry:n mukaan useiden nykyisten kierrätyskeskustoiminnan harjoittajien toiminta tulisi pienenemään yli 50 % ja monella jatkaminen olisi kokonaan mahdotonta. Tällä olisi huomattavat negatiiviset seuraukset uudelleenkäyttöön ohjautuvien tavaroiden määrään ja Suomen hiilineutraaliustavoitteiden saavuttamiseen.

10 § Palkkatuki oppisopimuskoulutukseen

- **Palkkatuen määrä oppisopimuskoulutuksessa olisi 50 % ja pysyisi samana koko koulutuksen keston ajan**
- **Palkkatukea myönnettäessä tuki olisi mitoitettava koko sille ajalle, jonka työ- ja elinkeinotoimisto arvioi tarkoituksenmukaiseksi.**
- **Tukea voitaisiin jatkaa, jos henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukainen oppisopimuskoulutuksen kesto muuttuu koulutuksen aikana**

Nykyisessäkin laissa elinkeinotoimintaa harjoittaville yrityksille oppisopimuksen palkkatuki myönnetään de minimis -tukena. Muutos näiden yritysten kohdalla ei olisi siis suuri. Muutos vaikuttaisi nyt lähinnä sellaisiin palkkatuella työllistäviin työnantajiin, jotka tähänastisessa tulokinnassa eivät ole harjoittaneet elinkeinotoimintaa. Muutos kohdistuu jälleen mm. lahjoitusten varassa toimivaan kierrätystoimintaan, joka on erikseen nykyisin määritelty elinkeinotoiminnan ulkopuolelle. Esityksen taustatöiden mukaan erityisesti kolmannella sektorilla on koettu 30 % palkkatuki ensimmäisen oppisopimusvuoden jälkeen riittämättömänä. Oppisopimuksien siirtyminen de minimis -käsittelyyn kolmannen sektorin toimijoiden osalta ei lisää oppisopimuksia eikä ole yhteensopiva jatkuvan oppimisen reformin kanssa. Esityksen taustatöissä on selvitetty oppisopimuskoulutuksen yleisyyttä ja vuoden 2019 lukuja pidetään oikeina vertailulukuina covid-19 pandemian vuoksi. Kuitenkin jatkuvan oppimisen uudistamisen myötä vuodesta 2021 lähtien esimerkiksi Kierrätyskeskuksessa oppisopimusten määrä on moninkertaistunut ollen vuonna 2022 lähes 50. Tavoitteena on ollut vähintään tuplata tämä, mutta esitysluonnos on romuttamassa koko oppisopimusperusteisen palkkatukimuodon. Uskoaksemme myös muiden välityömarkkinatoimijoiden työllistäminen palkkatuetulla oppisopimuksella on kasvanut. Nämä mahdollisuudet menetetään, mikäli ei-elinkeinotoimintaa harjoittavat, voittoa jakamattomat, yleishyödylliset mutta taloudellista toimintaa harjoittavat työnantajat saisivat oppisopimuksiin palkkatuet de minimis -tukina.

Esityksessä ei oteta selvää kantaa eri palkkatukimuotojen ensisijaisuusjärjestykseen: jos RPA:n kohderyhmään kuuluvalla henkilöllä haetaan palkkatukea oppisopimukseen, kumpi on palkkatuen muodon kannalta määräävä? Oppisopimus vai esimerkiksi yli 50 vuoden ikä? Tehdäänkö palkkatukipäätös RPA mukaisena vai de minimis -tukena? Esityksessä pitää tehdä selväksi, että RPA:n erityisiin kohderyhmiin kuuluville palkkatuki myönnetään oppisopimuksiinkin koko oppisopimuksen kestoksi RPA:n mukaisena tukea de minimis -tuen sijaan.

Esitys ei myöskään selkeästi ota kantaa siihen, voidaanko oppisopimukseen myöntää palkkatukea uudestaan samalle työnantajalle muussa tapauksessa, kuin jo myönnetyn oppisopimukseen perustuvan palkkatuen jatkamiseksi. Pitkäaikaistyöttömyyden jälkeen työttömän voi olla vaikea arvioida omaa jaksamistaan tai kyvykkyyttään oppisopimuksen suorittamiseen saati määrittää minkä tutkinnon hän haluaisi suorittaa. Havaintojemme perusteella uskallus oppisopimuksen suorittamiseen kertyy usein ensimmäisen palkkatukijakson aikana ja palkkatuki oppisopimukseen haetaan vasta ensimmäisen palkkatukijakson jälkeen. Tästä syystä ja oppisopimukseen pitää voida myöntää palkkatukea uudestaan samalle työnantajalle, jolla henkilö on ollut palkkatuetussa työsuhteessa aiemmin myös muissa tapauksissa, kuin oppisopimusajan pidennyksissä.

11 § Tuella palkatun siirtäminen

- **Edelleen siirtämisestä tehtäisiin erillinen päätös ja säädettäisiin edellytykset edelleen siirtämiselle**

Ei kommentoitavaa 11 § osalta.

2. Huomioita lukuun 7a 55 vuotta täyttäneiden työllistämistuki

Huomioita 55 vuotta täyttäneiden työllistämistuesta (luku 7a, uusi luku)

- **Tuki on uusi**
- **Tuki myönnettäisiin ilman tarkoituksenmukaisuusharkintaa, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät.**
- **Tukea maksettaisiin 70 prosenttia tukikelpoisista palkkakustannuksista 10 kuukaudelta, kuitenkin enintään työsuhteen keston ajalta.**
- **Tukikelpoisina kustannuksina pidettäisiin samoja palkkakustannuksia kuin palkkatuetussa työssä.**

Sinänsä kannatettava esitys. Kuitenkin kohderyhmään kuuluneiden henkilön joukko, josta ei ole haettu edes nykylainsäädännön mahdollistamaa palkkatukea asettaa kyseenalaiseksi luonnosesityksen vaikutusten arvioinnit, joissa näennäisesti korkeampi palkkatuki (sivukulujen poiston myötä palkkatuki ei tosiasiallisesti olisi juurikaan korkeampi) saisi avoimien työmarkkinoiden työnantajat työllistämään tätä tai muita RPA:n kohderyhmiä enemmän. Tämänkin työllistämistuen osalta palkan lakisääteiset sivukulut tulisi kattaa tuella ainakin laskennallisen minimitason mukaisesti.

3. Huomiot elinkeinotoiminnan käsitteen muutoksiin

Huomiot elinkeinotoiminnan käsitteen muutoksiin

- **Työvoimakoulutuksen yhteishankinta (5 luku 7§) ja työolosuhteiden järjestelytuki (10 luku 3§)**
- **Työllisyyspoliittinen-avustus (säädettäisiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetulla asetuksella)**

o Työsopimuslain 13 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohdan muuttaminen

HE luonnoksessa esitetään elinkeinotoimintaa koskevan käsitteen muuttamista taloudellisen toiminnan käsitteeksi. Voimassa olevassa laissa palkkatukien myöntämisessä merkitystä on sillä, harjoittaako työnantaja elinkeinotoimintaa. TE-toimisto hyödyntää arvioinnissa verottajan tekemää ratkaisua siitä, verotetaanko toimintaa elinkeinotoimintana. Julkisesta työvoima ja yrityspalvelusta annetun lain soveltamisohjeen mukaan kierrätystoimintaa, jossa vastikkeetta saatuja tavaroita luovutetaan lähes sellaisenaan vastiketta vastaan, EI pidetä elinkeinotoimintana. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus on kierrätystoimintaa harjoittava ja siten se on Ei-elinkeinotoimintaa harjoittava organisaatio.

Jos Kierrätyskeskuksen ja muiden kierrätystoimintaa harjoittavien toiminta arvioitaisiin esityksen mukaisesti taloudellisena toimintana, tarkoittaisi se nykytilanteen täydellistä romuttamista. Palkkatuet myönnettäisiin nykytilanteesta poiketen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisena, joka tuo palkkatukien myöntämiseen asetuksessa olevan intensiteettikatkon, joka rajoittaa muun muassa kuntien mahdollisuutta tukea kierrätystoimintaa. Nykytilanteessa useat kunnat tukevat kierrätystoimintaa palkkatukien muodossa toteuttaakseen jätelainsäädännön ensisijaisuusjärjestyksen mukaisesti uudelleenkäyttöä. Nämä ovat keskeinen osa toimenpiteitä, joilla Suomi pyrkii olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.

Yleisenä huomiona taloudellisen toiminnan ja elinkeinotoiminnan harjoittamisen käsitteistä on todettava, että esitys on sekava ja haastava luettava. Useissa kohdissa käsitteet vaikuttavat menevät ristiin eikä aina ole selvää kummasta puhutaan ja onko kyseessä viittaus nykytilaan vai ehdotettuun uuteen sääntelyyn. Käsitteistön sekavuus asettaa suuria vaatimuksia lukijalle, jonka pitää pystyä kontekstista päättämään mistä esityksessä kulloinkin puhutaan. Näin sekava esitystapa ei ole hyvän hallintotavan edellyttämän selkeän ilmaisun mukaista.

4. Huomiot sosiaalisista yrityksistä annetun lain kumoamiseen

Huomiot sosiaalisista yrityksistä annetun lain kumoamiseen

Sosiaalisen yrityksen statuksen vapauttaminen yritysten vapaaseen käyttöön on erittäin harkitsematon ehdotus. Nykyisessä sosiaalista yrityksistä annetussa laissa on määritelty kriteerit, jotka yrityksen on täytettävä, jotta se voi ilmoittaa olevansa sosiaalinen yritys. Ei voi olla niin, että Kierrätyskeskuksen kaltainen kierrätystoimintaa harjoittava yhteiskunnallinen, voittoa tavoittelematon sosiaalisen yrityksen kriteerit täyttävä organisaatio olisi samalla viivalla minkä tahansa samalla alalla toimivan markkinaehtoisesti toimivan osakeyhtiön kanssa ilman minkäänlaista sitoumusta vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien aseman parantamiseen.

Sosiaalisen yrityksen statusta tulnaisiin näkemään sellaisillakin yrityksillä, joiden toiminnassa ei ole mitään sosiaalista, vaan statuksesta pyritään vain hyötymään taloudellisesti ja tuomaan senkin kautta voittoa osakkeenomistajille.

Esityksessä tuodaan vaihtoehtona sosiaalisille yrityksille hakea yhteiskunnallisen yrityksen merkkiä. Tämä ei kuitenkaan miltään osin korvaa sosiaalisen yrityksen määritelmää, sillä nämä kaksi ovat täysin eri kriteereillä määriteltyjä statuksia. Yhteiskunnalliseksi yritykseksi voi hakeutua mikä tahansa yritys, mutta sosiaalisen yrityksen kriteereissä oleva erityinen edellytys työllistää vähintään 30 prosenttia on vajaakuntoisia tai yhteensä vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä, tekee sosiaalisista yrityksistä poikkeavia.

Kierrätyskeskus osallistui Ilona- Sosiaalinen yrittäjyys väylänä mielekkääseen työhön -hankkeeseen, joka alkoi vuonna 2018 ja päättyi 31.10.2021. Hankkeen tavoitteena oli parantaa työllisyyttä ja tuottaa työvoimaa aloille, joilla on työvoimapula. Hankkeessa toteutettiin Silta-Valmennusyhdistyksen ja Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksen osatyökykyisten työllistymistä edistävät pilotoinnit. Hankkeen aikana julkistettiin myös Yhteiskunnallisten yritysten strategia (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2021:41), jonka hallitus hyväksyi keväällä 2021. Yksi strategian tärkeimmistä tavoitteista on työllistää osatyökykyisiä ja muuten vaikeassa työmarkkina-asemassa olevia.

Työ Ilona-hankkeen teemojen parissa jatkuu verkostomaisesti toimivassa yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksessa, joka perustettiin strategian toimeenpanon varmistamiseksi. Sen tavoitteena on saada Suomeen lisää yhteiskunnallisia yrityksiä ja edistää samalla osatyökykyisten työllisyyttä. Suomessa on noin 1 700 yhteiskunnallista yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto on lähes 5,8 miljardia euroa. Pääosa yrityksistä toimii sosiaali- ja terveysalan palveluissa, työllistämiseksi ympäristö- ja kierrätystoimialoilla, kuten organisaatiomme tekee. Työpaikkoja yhteiskunnallisissa yrityksissä on yli 50 000. (Salmi, E. & Savela-Vilmari, K. 2021).

Osaamiskeskus tukee yhteiskunnallisia yrityksiä lisäämällä liiketoimintamallin valmiuksia, tunnettavuutta, resursointia ja osaamista. Yhteiskunnallinen yritys harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi ja käyttää suurimman osan voitostaan tai ylijäämästään tämän ensisijaisen tavoitteensa edistämiseen.

Tavoite on vahvistettu yhteisön yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin. Lisäksi yhteiskunnallinen yritys korostaa toiminnassaan vastuullisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä hallintomallissaan osallisuutta ja demokratiaa (TEM julkaisuja 2021:41). Osaamiskeskuksen tehtäviä ovat:

- rakentaa yhteiskunnallisiin yrityksiin erikoistuneet valtakunnalliset neuvonta- ja ohjauspalvelut sekä järjestää toimenpiteitä, joiden avulla lisätään liiketoimintamallin tunnettavuutta yritys- ja työllisyyspalveluissa työskentelevien asiantuntijoiden keskuudessa sekä oppilaitosten ja korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksessa
- systematisoida yhteiskunnallista yritystoimintaa koskevaa tilastointia ja tiedonkeruuta sekä edistää alan tutkimusta
- lisätä yhteiskunnallisten yritysten vastuullista ja vaikuttavuusperusteista liiketoimintaosaamista
- vahvistaa sosiaalisten innovaatioiden laajantumista ja kaupallistamista tukevia rakenteita ja verkostoyhteistyötä

- kehittää valtakunnallisia malleja osatyökykyisten ja muiden vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien työllistämiseksi osana yhteiskunnallista yrittäjyyttä sekä vahvistaa työhön integroivien yhteiskunnallisten yritysten verkostoja
- etsiä keinoja yhteiskunnallisten yritysten markkinoille pääsemiseksi sekä arvioida uusien rahoitusmallien tarve ja laajentamismahdollisuudet.

Palkkatukiudistuksen tulisi osaltaan vahvistaa tällaisten yritysten toimintaedellytyksiä eikä viedä niiltä pohjaa. Yhteiskunnallisen yrityksen statuksen ei voi katsoa millään tasolla korvaavan sosiaalisen yrityksen statusta. Sosiaalinen yritys on laissa tunnustettu status, johon liittyy lakiin kirjatut erityiset vaatimukset ja oikeudet. Yhteiskunnallisen yrityksen status ei perustu miltään osin lainsäädäntöön. Yhteiskunnallisen yrityksen merkkiä hallinnoi yksityinen yhdistys. Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen on perustanut joukko yhdistyksiä ja säätiötä ja se saa rahoituksen Työ- ja elinkeinoministeriöltä vuoden 2023 loppuun asti. Kun yhteiskunnallisen yrityksen statusta tai osaamiskeskuksen rahoitusta ei turvata lainsäädännöllä, miten viranomainen voi katsoa niiden korvaavan nyt kumottavaksi ehdotetun sosiaalisen yrityksen lainsäädännön?

Luonnoksessa todetaan, että halutessaan nykyiset sosiaaliset yritykset voivat edelleen jatkaa työmahdollisuuksien tarjoamista pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille samoin ehdoin kuin muut yritykset. Tässä onkin juuri se suuri ongelma: TEM:n aiempien tulkintojen mukaan yrityksessä ei saa olla enempää kuin 20 % työntekijöistä palkkatuetussa työsuhteessa, kun sosiaalisilla yrityksillä vaatimus on vähintään 30 %. Jos laki sosiaalisista yrityksistä kumotaan ja TEM:n tulkinta normaalien yritysten palkkatukityöllistettyjen suurimassa sallitusta määrästä ei muutu, on sosiaalisten yritysten mahdotonta jatkaa toimintaansa vaikeasti työllistyvien työmahdollisuuksien edistämiseksi, jota niiltä nyt lain mukaan edellytetään. Käytännössä lain kumoaminen siis johtaisi siihen, että juuri ne sosiaaliset yritykset, jotka toteuttavat lain edellyttämää tehtäväänsä työllistymismahdollisuuksien tarjoamisessa olisivat välittömästi lain kumoamisen jälkeen ”lainsuojattomia” ja toiminnan jatkamiselta häviää pohja.

Luonnoksessa sosiaalisten yritysten lainsäädännön kumoamista ei ole perusteltu muuten kuin sosiaalisten yritysten pienellä määrällä. Minkäänlaista harkintaa vaihtoehtoisista toteutuksista tai kansainvälistä vertailua muiden maiden lainsäädäntöön ei ole tehty. EU tasolla käynnistyi vuonna 2011 Social Business Initiative (SBI), jossa yhtenä tavoitteena mainitaan mm. sosiaaliselle yrittäjyydelle myönteisen lainsäädäntöilmapiirin luominen (https://ec.europa.eu/growth/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu/social-enterprises_en). SBI:n jälkeen EU:ssa todettiin edelleen tarvetta kehittää yhteisötaloutta (Social Economy) ja joulukuussa 2021 julkaistiin uusi Yhteisötalouden toimintasuunnitelma (Social Economy Action Plan, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en>). Myös Brittein saarilla sosiaalinen yrittäjyys on aktiivista, tunnustettua ja tuettua (<https://www.britishcouncil.org/society/social-enterprise/support-aspiring-social-entrepreneurs>).

Kansainvälistä vertailua ei ollut tehty edelliselläkään kerralla, kun lakia sosiaalisista yrityksistä esitettiin kumottavaksi vuonna 2017, jolloin kumoamisen perusteena esitettiin se, että laki ei ole

saavuttanut sille asetettuja tavoitteita. Jo vuonna 2017 Kierrätyskeskus totesi lausunnossaan, että eurooppalaisesta käytännöstä poiketen Suomen laki lähti liikkeelle siitä ajatuksesta, että sosiaalinen yritys on normaali, voittoa tavoitteleva yritys kaikilta muilta osin kuin vaikeassa työmarkkina- asemassa olevien työllistämisen minimimäärässä. Euroopassa sosiaalisten yritysten sääntelyssä korostuu toiminnan yhteisöllisyys ja toiminnan voittoa tavoittelematon luonne. Suomen lakiin jäi siis valuvika, jota ei ole koskaan korjattu. Kansainvälistä vertailua on tehty viimeksi ennen lain voimaantuloa vuonna 2004 eikä sosiaalisen yrittäjyyden konseptin kehittymistä ole seurattu lainkaan.

Täysin vajavaisen valmistelun ja selvitysten pohjalta esitetty päätös kumota laki sosiaalisista yrityksistä osoittaa sen, että päätös lain kumoamisesta on tehty jo ennen vuotta 2017 eikä TEM:llä ole lainkaan kiinnostusta selvittää sosiaalisen yrittäjyyden nykytilaa, sen mahdollisuuksia ja keinoja sen tukemiseen. Suomi näyttää tehneen tietoisesti päätöksen jo aikaa sitten kulkea sosiaalisessa yrittäjyydessä EU:n ja Euroopan valtavirtaa vastaan.

Esitämme, että lakia sosiaalisista yrityksistä ei kumota vaan kehitetään huomioiden EU:n yhteisötalouden toimintasuunnitelma sekä muut kansainväliset parhaat käytännöt. Sosiaalisten yritysten toiminta tulee turvata jatkossakin lainsäädännön avulla eikä siirtää valtion tehtäviä yksityiselle yhdistykselle.

5. Huomiot julkisesta työvoima- ja yrityspalvelulaista annetun lain muihin lukuihin ehdotettuihin muutoksiin tai esitysluonnoksen liitelakeihin

Kommentit julkisesta työvoima- ja yrityspalvelulaista annetun lain lukuihin 1, 2, 3, 11, 12, 13 ja 14, 7 luvun 4, 9 ja 12-15 §:iin ehdotettuihin muutoksiin tai esitysluonnoksen liitelakeihin

- o **Mainittuihin lukuihin ja lakeihin on tehty vähäisiä tai teknisiä muutoksia.**

Ehdotettujen tukien maksamisessa tarvittavien tiedonsaantioikeuksien turvaamiseksi muutettaisiin tulotietojärjestelmästä annettua lakia.

Tämä on kannatettava esitys, joka vähentäisi palkkatukien maksatushakemuksiin käytettävää aikaa merkittäväällä tavalla.

6. Yleiset huomiot

Yleiset huomiot:

- Huomiot ehdotetun sääntelyn suhteesta hyvään hallintoon ja perustuslakiin**
- Huomiot esitysluonnoksen vaikutusarvioinnista**

c. Muuta kommentoitavaa

Huomioita esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista työllistämisaikutusten osalta on esitetty lausuttaessa pykäläkohtaisesti seitsemännen luvun 6 §:stä. Lisäksi seitsemännen luvun 3 §:stä lausuttaessa on arvioitu esityksen merkittäviä vaikutuksia uudelleenkäyttöön ja hiilineutraaliustavoitteisiin. Näitä esityksen seurannaisvaikutuksia ei esityksessä ole arvioitu lainkaan, mikä on merkittävä puute esityksessä.

Lakiluonnoksen seitsemännen luvun 9 §:n osalta ei lausuntopohjassa ole esitetty lainkaan erillistä kohtaa lausunnon antamista varten, joten sen osalta lausumme tässä seuraavaa:

Työttömien henkilöiden osaamisen kehittämistä mahdollistavia ja estäviä tekijöitä tutkineessa raportissa (Ranki, 2019) ilmenee, miten työnantajarajapinnalla ikärasismi näkyy jatkuvan oppimisen mahdollistamisen esteenä. Työttömistä työnhakijoista on havaittu, että vaikeimmin työllistyvien joukossa on suhteellisesti enemmän yli 55-vuotiaita ja perusasteen, keskiasteen tai alimman korkeasteen suorittaneita. Koska osaamisen ja työllisyyden yhteys on vahva, tarvitaan poliittisia toimia nostamaan ikääntyneiden osaamistasoa työllistymisen edistämiseksi.

Sitran julkaisun ”Kohti elinikäistä oppimista” mukaan tutkimuskirjallisuudesta ilmenee, että työllistymistä vaikeuttavaksi tekijäksi on tunnistettu niinkin varhainen kuin 45–55 vuoden ikä. Ikääntyminen vaikeuttaa työllistymistä eksponentiaalisesti ja on silmiinpistävän suurta. Julkaisun mukaan taloustieteen tutkijat näkevät, että yhtenä mahdollisena selityksenä ikääntyvien työnhakijoiden vaikeuksille työllistyä voi piillä työkyvyttömyyseläkkeiden maksuluokkamallissa. Mallin tavoitteena on kannustaa työnantajia panostamaan työkykyä edistäviin toimiin ja pitämään osatyökykyiset työntekijät töissä. Malli on suunniteltu niin, että se kohtelee työnantajia samalla tavalla riippumatta siitä, mikä on työntekijöiden ikärakenne.

Työnantajille tehdyn kyselytutkimuksen tulosten mukaan näyttäisi kuitenkin siltä, että maksuluokkamallilla on kielteisiä vaikutuksia ikääntyneiden rekrytointeihin. Työnantajien antamien vastausten mukaan vaikutukset nähdään sitä suuremmiksi, mitä suuremmasta työnantajasta on kyse. Psykologian alan tutkimuskirjallisuudessa on puolestaan havaittu, että työnantajat luulevat helposti vastoin nykyistä tutkimustietoa, että vanheneminen heikentäisi tuottavuutta.

Tämä kuvaa miten kovat arvot työmarkkinoilla toimivat ja miten parhaassa työiässä olevat nähdään tuottamattomina. Lisäksi tällaisella virheellisellä käsityksellä on vaikutusta työnantajien päätöksiin, työllistävätkö he varttuneempia työntekijöitä ja ohjaavatko he iäkkäämpiä kehittämään osaamistaan. Pahimmillaan tällaiset ikään kohdistuvat ennakkoluulot johtavat siihen, että ihminen alkaa itsekkin uskoa, ettei hänestä enää ole uuden oppijaksi. Jos ikääntyvä työntekijä kokee ikäyrjinnän näin, voi ajatella, että samaan tapaan sen kokevat myös ikääntyneet työttömät suhtautumisessaan osaamisensa kehittämiseen.

Edellä kuvattu osoittaa miten suuria asennemuutoksia työmarkkinoilta vaaditaan, jotta kaikilla työikäisillä olisi aito mahdollisuus työssä tapahtuvaan jatkuvaan oppimiseen. Juhlapuheissa vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevat henkilöt muistetaan, mutta kun heille pitäisi tarjota työtä, ei sitä keneltäkään löydy. Kierrätyskeskuksessa asenne on jo kohdillaan ja työllistämme palkkatuella tämän kohderyhmän henkilöitä. Tätä arvokasta työtä ei pidä heittää palkkatukiudistuksen yhteydessä pesuveiden mukana.

Tätä taustaa vasten on vaikea ymmärtää, miksi tälle kohderyhmälle myönnettävä palkkatuki maksettaisiin de minimis -tukena. Ryhmäpoikkeusasetuksessa mahdollistetaan tämän kohderyhmän tukien myöntämisen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisena tukena 24 kuukauden ajalle. Ja jos harkinnanvaraisuus poistettaisiin kansallisesta sääntelystä, voitaisiin tämä tuki myöntää valtioneuvoston ohi kuten tämän ehdotuksen 55 vuotta täyttäneille kohdennettu työllistämistuki.

Lakiluonnoksen seitsemännen luvun 12 §:n osalta ei lausuntopohjassa ole esitetty lainkaan erillistä kohtaa lausunnon antamista varten, joten sen osalta lausumme tässä seuraavaa:

Kannatettava esitys huomioiden kuitenkin sen, että palkkatuella korvattaviin palkkauskustannuksiin tulee sisältää myös sivukulut.

Lehtikuja Juha
Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy